

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

Рўйхатга олинди:
№ БД – 5220100 – 2.07
2017 йил “18” 08

Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги

2017 йил “24” 08

ЖУРНАЛИСТИКАДА АКТ

ФАН ДАСТУРИ

Билим соҳаси:	200000	– Ижтимоий соҳа, иқтисод ва ҳуқуқ
Таълим соҳаси:	220000	– Журналистика ва ахборот
Таълим йўналиши:	5220100	– Журналистика (халқаро журналистика)

Тошкент – 2017

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2017 йил “24” августдаги “603”-сонли буйруғининг 2-илоvasи билан фан дастури рўйхати тасдиқланган.

Фан дастури Олий ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълими йўналишлари бўйича Ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашининг 2017 йил “18” августдаги 4-сонли баённомаси билан маъқулланган.

Фан дастури Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетида ишлаб чиқилди.

Тузувчилар:

- А.Дадахонов** – ЎзДЖТУ, “Аудиовизуал журналистика ва оммавий коммуникация” кафедраси катта ўқитувчиси.
- Ў.Мирзаёров** – Ўзбекистон журналистлари ижодий уюшмаси раиси ўринбосари, “Хуррият” газетаси бош муҳаррири

Такризчилар:

- С.Ҳакимов** – Ўзбекистон журналистлари ижодий уюшмаси раиси (*кадрлар истеъмолчиси*).
- Н.Муратова** – ЎзМУ, “Рақамли журналистика” кафедраси доценти, ф.ф.н.
- Б.Алимов** – ЎзДЖТУ, “Халқаро журналистика назарияси ва амалиёти” кафедраси катта ўқитувчиси.

Фан дастури Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети Кенгашида кўриб чиқилган ва тавсия қилинган (2017 йил “28” июндаги 5-сонли баённома).

I. Ўқув фанининг долзарблиги ва олий касбий таълимдаги ўрни

Бугунги куннинг етук ахборот технологиялари журналистика соҳасининг иш услубларини ўзгартиришга ўз таъсирини кўрсатмоқда. Ахборот асрида янги компьютер технологияларининг кескин тараққиёти фаолияти бевосита ахборот йиғиш ва тарқатиш билан боғлиқ бўлган журналистика соҳаси мутахассислари учун сўнгги давр компьютер соҳаси ютуқлари бўйича чуқур билимга эга бўлиш, кундалик журналистик фаолиятда зарур бўладиган компьютер технологиялари ва дастурларидан фойдаланиш кўникмаларини ўзида шакллантириш журналистика соҳаси талабалари учун ниҳоятдла муҳимдир. Ушбу дастур журналистика соҳасида ахборот коммуникацион технологияларидан фойдаланишнинг назарий ва амалий масалаларини ўз ичига қамраб олади.

“Журналистикада АКТ” фани бўйича ўқув курсини ўқитилишининг аҳамияти ва долзарблиги журналистика соҳасида таълим олаётган талабаларга замонавий компьютер технологияларининг ОАВ фаолиятида тутган ўрни ҳамда ОАВ таҳририятларида фойдаланиладиган компьютер технологияларининг техник ва дастурий таъминоти, ахборот йиғиш ва тарқатишда улардан фойдаланиш, ахборот асрида технологияларга асосланган янги ахборот узатиш усуллари бўйича билим беришдир.

“Журналистикада АКТ” фани ўқув режанинг “Математик ва табиий-илмий” фанлар” блокада бўлиб, 1 курсда ўқитилади. Мазкур дастурда келтирилган мавзулар самарали ўзлаштирилиши учун талабаларнинг бошқа фанлардан ҳам муайян билимларга эга бўлишлари жумладан, “Журналистика асослари”, “Онлайн журналистика” каби фанлардан етарли билим ва малакаларни эгаллаганликлари муҳим аҳамият касб этади.

Журналистикада АКТ фани орқали талабалар матнли, график ва анимацион, аудиовизуал ахборот материалларига компьютер технологиялари ва дастурлари ёрдамида ишлов бериш ҳамда уларни тайёр журналистик маҳсулот шаклига киритиш бўйича билим оладилар. Бу эса уларнинг келгусида ОАВ таҳририятлари фаолиятида иш ўринларини осон топишлари ва унга кўникма ҳосил қилишларига замин яратади.

Мазкур фаннинг илмий ютуқлари журналистик фаолият ва ахборот матуриаллари самарадорлигига ижобий таъсир кўрсатади.

II. Ўқув фанининг мақсади ва вазифаси

Фанни ўқитишдан мақсад -нашрларда журналист тарқатаётган ахборот ва ҳар хил маълумотларнинг мухлислар учун таъсирли бўлишида компьютер технологиялари ва дастурларининг ўрнини ўрганиш ҳамда матбуот нашрлари фаолиятида компьютернинг роли ва у орқали фойдаланиладиган дастурлар ҳақида маълумот бериш.

Фаннинг вазифаси - журналистиканинг янги йўналиши – интернет журналистиканинг технологик асослари, маълумотларни узатишда матн,

графика, жадвал ва анимацион расмлардан фойдаланиш усуллари, саҳифалаш ва монтаж ишларида фойдаланиладиган компьютер дастурларида ишлаш, мобиль журналистиканинг технологик ва дастурий асослари, эшиттириш ва кўрсатувларининг сунъий йўлдош орқали ва умумжаҳон Интернет тармоғи орқали узатилиши талабаларга ўргатиш.

“Журналистикада АКТ” ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида талаба:

– журналистика соҳасида ишлатиладиган компьютер технологиялари;

– полиграфия асослари, нашриёт техника ва технологияларининг асосий атамалари;

– нашрларда журналист тарқатаётган ахборот ва ҳар хил маълумотларни тайёрлашда компьютер технологияларининг аҳамияти;

– матбуот нашрларини саҳифалаш ишларида компьютернинг роли ва у орқали фойдаланиладиган дастурлар ҳақида маълумотлар;

– интернет ва мобиль журналистиканинг технологик ва дастури асослари;

– Microsoft Office таркибидаги Microsoft Publisher дастури;

– Adobe PageMaker дастур ойнаси, асбоблар панели;

– босма маҳсулотлар яратишнинг асосий усуллари;

– маълумотларни узатишда матн, графика, жадвал ва анимацион расмлардан фойдаланиш усуллари;

– ахборот глобаллашуви ва замонавий ахборот-коммуникация тизимларидан самарали фойдалана олиш **ҳақида тасаввурга эга бўлиши;**

– компьютер ёрдамида оммавий ахборот тайёрлаш ишларини аудитория талабларидан келиб чиқиб бажариш қонуниятларини;

– инфографикалар тайёрлаш принциплари, уларга қўйиладиган талабларни;

– маълумотлар журналистикасида ишлашнинг технологик ва дастурий асосларини;

– замонавий ОАВ таҳририятларида фойдаланилаётган ахборот-коммуникацион технологияларни;

– Microsoft Publisher ҳамда Microsoft FrontPage дастурларининг имкониятларини;

– Adobe Photoshop имкониятларини ва фотосуратларни мақола таркибига мос ҳолда жойлаштиришни;

– Adobe Pagemaker ҳамда InDesign дастурларининг матбуот нашрларини саҳифалашдаги имкониятларини;

– онлайн журналистиканинг бугунги технологик ютуқлари ва жамият ҳаётидаги аҳамиятини;

– янги компьютер технологиялари ёрдамида журналистик фаолият олиб боришнинг қулайликларини **билиши;**

– босма нашр маҳсулотларини компьютер ёрдамида саҳифалаш;

- информацияни топиш тизимида ишлаш;
- модем, сканер ва принтердан фойдаланиш;
- шахсий компьютерда ишлаш қоидаларини билиш;
- ахборот узатиш, маълумот йиғиш ва бошқа журналистик фаолиятда ахборот-коммуникация технологияларининг сўнгги ютуқ ва имкониятларидан фойдаланиш;
 - газета ва журнал саҳифаларида матн, график объектлар ва жадвалларни аудитория талабларига мос тарзда жойлаштира олиши;
 - ҳар хил тиллардаги маълумотларни виртуал тизимдан хоҳлаган маълумотни топа олиш *кўникмаларига эга бўлиши*;
 - Microsoft Word матн муҳаррири ёрдамида матнли файллар яратиш;
 - Microsoft Office таркибидаги Microsoft Publisher дастурида буклетлар, каталоглар, эълонлар, ташриф қоғозлари, календарлар яратиш;
 - нашриёт тизимларида фойдаланиладиган Adobe PageMaker дастурида ишлай олиш;
 - интернет тизимида шахсий блоглар ярата олиш *малакаларига эга бўлиши керак*.

III. Асосий қисм (амалий машғулотлар)

1-мавзу. Журналистикада АКТнинг ўрни ва аҳамияти

Ахборот коммуникация технологияси ва унинг турлари. Журналистикада ишлатиладиган энг сўнгги ахборот технологияларига тавсиф. Ахборот асрида журналистлар фаолияти самарадорлигида ахборот технологиялари журналистлар фаолиятининг асосий таркибий қисмига айлангани.

Ўзбекистон Республикаси давлат раҳбариятининг 2002 йил 31 майдаги “Компьютерлаштириш ва ахборот коммуникация технологияларини жорий қилишни янада ривожлантириш тўғрисида”ги қарорни эълон қилиниши соҳада даврий нашрларни чоп этишгача бўлган жараёнлар соҳасида ривожланишга туртки берганлиги.

Матнли ва расмли ахборотни қайта ишлаш тизимини тубдан ўзгартириш, босишгача бўлган жараёнлар технологиясини такомиллаштириш заруратининг юзага келганлиги.

Ахборот технологиялари тараққиёти журналистик фаолиятга ҳам кескин ўзгариш ва янгиланишлар олиб кираётганлиги. Журналист кундалик фаолиятида фойдаланадиган АКТ. Улардан фойдаланиш кўникмасига эга бўлишнинг журналистик фаолият самарадорлигига таъсири.

2-мавзу. Замонавий ОАВ таҳририятлари фаолиятида ахборот технологияларидан фойдаланиш

Ҳозирги вақтда матбаа маҳсулотларини нашрга тайёрлашда электрон ОАВ кириб келиши газеталарни босиш жараёнларини тезлашишига, ишлаб чиқаришни техник тайёрлаш вақтининг қисқаришига омил бўлганлиги.

Ахборот-коммуникация технологиялари (АКТ) нинг ривожланиши ва кенг қўлланиши сўнгги ўн йилликдаги илмий-техник тараққиётнинг глобал тенденцияси саналиши. АКТнинг ривожланиши постиндустриал жамиятни янги сифат босқичига – ахборотли жамият босқичига олиб чиқиши.

Матбаачиликда учта босқич мавжудлиги: босишга тайёрлаш, босиш жараёни, босишдан кейинги ишлов бериш. Мазкур босқичларда компьютер технологиясидан фойдаланилаётганлиги.

Чоп этишнинг 4 асосий усули мавжудлиги: юқори, чуқур, офсет, трафарет. Уларнинг изоҳи.

Ахборот асрида янги ахборот олиш ва узатиш технологияларининг пайдо бўлаётганлиги. Мобил алоқа воситаларидан ахборот олиш ва тарқатиш мақсадларида фойдаланиш. Тележурналистика ва интернетда мобил алоқа технологияларидан фойдаланиш масалалари.

Роботжурналистиканинг пайдо бўлиши ва хусусиятлари. Замонавий ОАВ таҳририятларида робот журналистлар ва ахборотни қайта ишловчи дастурлардан фойдаланиш бўйича хориж тажрибаси.

3-мавзу. Компьютер ёрдамида визуал ахборот узатиш технологиялари

Ахборот асри технологиялари журналистик материалларини тайёрлаш ва узатишнинг янги кўринишларини шакллантираётганлиги. визуал ахборот ва инфографика тушунчаларининг таърифи.

Рақамли ОАВ, мобиль платформалар ва ижтимоий тармоқлар тараққиёти ахборот узатиш усулларини ўзгартириб юбораётганлиги. Компьютер ёрдамида жуналистик материаллар контенти (таркибий қисмлари) ни ифодалаш шакл ва воситалари. самарали ахборот тайёрлаш учун зарур бўладиган АКТ ва дастурлар.

Инфографика, видеографика, лонгрид, сторителлинг (ҳикоянавислик), аудио слайд шоу сингари ахборот узатишнинг янги кўриниш ва технологиялари.

4-мавзу. Маълумотлар журналистикаси ва унда журналистик ахборот контентини шакллантириш усул ва воситалари

Маълумотлар журналистикаси тушунчасининг таърифи. Унинг пайдо бўлишига туртки бўлган омиллар. Маълумотлар журналистикасининг

ўзига хос хусусиятлари.

Маълумотлар журналистикаси журналистиканинг келажакдаги муҳим кўринишларидан бири сифатида. мазкур фаолият йўналишида янгиликларни узатишнинг ўзига хос усуллари ва бу борада креативлик (ижодкорлик) нинг яққолроқ намоён бўлиши.

Маълумотлар журналистикасининг шакллари. бу шакллар орқали ОАВ далилларга асосланиб таёрланган янгиликларни кўргазмали тарзда акс эттириши. АКТнинг кенг имкониятлари туфайли маълумотлар журналистикасининг тасвирийлик хусусияти анъанавий ОАВ фойдаланадиган анъанавий график узатиш усулларидан фарқ қилиши. мазкур график тақдимотнинг замонавий шаклида бир ахборот материали таркибида видео, матн, аудио ва интерфаол графикаларнинг ҳам мавжуд бўлиши.

Маълумотлар журналистикасида ахборот материални тайёрлашнинг тўрт босқичи.

5-мавзу. ОАВ фаолиятида маълумотлар журналистикаси кўринишларидан фойдаланиш тараққиёти

Маълумотлар журналистикасининг кўринишлари илк бора 1999-йилдан бошлаб, Англиянинг “*The Guardian*” кундалик газетаси саҳифаларида намоён бўлгани. Ҳозирги кунда унинг ахборот тузатиш усуллари ва шакллари оммалашиб, дунёнинг бир қатор етакчи ОАВ, жумладан: BBC, The Associated Press, “The New York Times”, “Bloomberg News”, “The Wall Street Journal”, “Financial Times”, “Texas Tribune”, “Mother Jones” каби ОАВ фаолиятида намоён бўлаётгани. Бунда ҳар бир ОАВ ўзига хос амалий тажрибаларга эга эканлиги. “The Guardian” кундалик газетаси саҳифаларида ахборот материалларни узатишнинг ўзига хос жиҳатлари. “The New York Times” (“Nyu York vaqtlari”) газетасида мураккаб сиёсий ва иқтисодий жараёнларни ёритишда маълумотлар таҳлил ва тақдимотидан фойдаланиш тажрибаси ҳақида. “Bloumberg News” (“Blumberg yangiliklari”) тахририяти амалиётида маълумотлар журналистикаси шаклларининг электрон шаклда намоён бўлиши.

6-мавзу. Маълумотлар журналистикаси ва инфографикалар дизайни асослари

Маълумотлар журналистикаси дизайнининг асосий элементлари: сонлар, ранглар, чизмалар, матн ва бошқа янгилик элементлари. уларнинг ахборот материали самарадорлигида тутган ўрни.

Инфографика тушунчаси. Инфографика турлари ва шакллари. маълумотларни тақдим этишда фойдаланиладиган турли график шакллар. Инфографикаларни яратишда Adobe Illustrator жастури имкониятлари.

7-мавзу. Графика турлари ва ахборот материали маълумотларини компьютер графикаси орқали ифодалаш усуллари

Графика турлари. Анъанавий журналистикада журналистикада графика шаклларидан фойдаланишнинг ўзига хосликлари. маълумотларни тушунарли ва виузал тарзда тақдим этишда графикаларнинг ўрни.

Графика турлари: чизиқли, қисмли, истограмм, радар, блок ва тарқоқ графика сингари графика турлари. Уларнинг ўзига хосликлари ва тайёрлаш техникаси. Диаграммалар ва уларни яратиш усуллари. диаграммалар орқали маълумот узатишнинг икки муҳим жиҳати: маълумотларнинг тўғрилиги ва бир неча маълумотларнинг қиёсий таҳлилининг мавжуд бўлиши.

Маълумотларни визуаллаштиришнинг бошқа тасвирий методлари: “дунё булути”, аралаш графикалар, кўпқиррали маълумотлар дизайни, икки томонлама ахборот дизайни, жараёнли графика, хариталар.

8-мавзу. Маълумотлар билан ишлашда инфографикалар устида ишлаш тамойиллари

Маълумотлар журналистикасида ахборот материалларини тўплаш, тайёрлаш жараёнлари илмий тадқиқот юритишга ўхшаш эканлиги. маълумотлар устида ишлашнинг асосий тамойил (принцип) лари: ҳаққонийлик, бутунлик (маълумотларни тўлақонли узатиш), мантиқийлик.

Турли мавзу ва соҳаларга оид ахборот материалларида узатиладиган инфографика шакллари. Ихтисослашган ОАВда инфографикалар яратишдаги креатив ёндашувлар.

Маълумотлар журналистикасининг келажаги. Ахборот асри технологиялари тараққий этиши билан инфографикаларнинг журналистик фаолиятда янада ривожланиб бориши.

IV. Амалий машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Амалий машғулотлар замонавий мультимедиа воситалари билан жиҳозланган аудиторияда ўтказилиши лозим. Машғулотлар фаол ва интерфаол усуллар ёрдамида ўтилиши, мос равишда муносиб педагогик ва ахборот технологиялар қўлланилиши мақсадга мувофиқ.

V. Мустақил таълим ва мустақил ишлар

Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:

1. Журналистикада АКТнинг ўрни ва аҳамияти.
2. Замонавий ОАВ таҳририятлари фаолиятида ахборот технологияларидан фойдаланиш.
3. Матбуот нашрлари фаолиятининг технологик ва дастурий асослари.
4. Компьютер ёрдамида визуал ахборот узатиш технологиялари.

5. Маълумотлар журналистикасининг ўзига хос хусусиятлари.
6. Маълумотлар журналистикасида ахборот контентини шакллантириш усул ва воситалари.
7. Маълумотларни визуаллаштиришнинг турли тасвирий усуллари.
8. ОАВ фаолиятида маълумотлар журналистикаси кўринишларидан фойдаланиш тараққиёти.
9. Маълумотлар журналистикаси ва инфографикалар дизайни асослари
10. Миллий ва хорижий ОАВ амалиётида инфографикалардан фойдаланиш тажрибаси.
11. Графика турлари.
12. Инфографикалар яратишда Adobe Illustrator дастури имкониятлари.
13. Ахборот материали маълумотларини компьютер графикаси орқали ифодалаш усуллари.
14. Маълумотлар билан ишлашда инфографикалар устида ишлаш тамойиллари.
15. Маълумотлар журналистикаси истиқболлари.

VI. Асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар ҳамда ахборот манбалари

Асосий адабиётлар

1. Liu Y., Dong Z. Visual Storytelling: Infographic Design in News. – USA, Images Publishing Dist Ac., 2015. 240-p.
2. Houston B., Computer-Assisted Reporting: A Practical Guide. Edition 4. – Great Britain, Tailor & Francis. 2014. 264-p.

Қўшимча адабиётлар

3. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент, “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 29 б.
4. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 47 б.
5. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 485 б.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” ги ПФ-4947-сонли Фармони. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда
7. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил якунлари ва 2017 йил истиқболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутқи. // Халқ сўзи газетаси.

2017 йил 16 январь, №11.

8. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – Т.: Ўзбекистон, 2014. – 46 б.
9. Mrs. C.Y. Munasinghe, B.Sc. (OUSL); M.Sc. (Colombo) ICT SKILLS, 2013, Open University of Sri Lanka, p.-393
10. Говард, Д. Создай свою фотоисторию. Делимся воспоминаниями с помощью Photoshop Elements и цифровой камеры=Будущее воспоминаний. Как поделится моментами своей жизни с помощью Photoshop Elements и цифровой камеры / Дэйв Говард. - М.: НТ Пресс, 2008. - 208 с.
11. Цифровое будущее. Каталог навыков медиа и информационной грамотности / авт.: А. Ю. Домбровская и др.; пер. с англ. О.В.Терешкина; ЮНЕСКО. – Москва: Межрегиональный центр библиотечного сотрудничества, 2013. – Оригин. текст подгот. Фондом «Современная Польша».

Интернет сайтлари

12. www.gov.uz – Ўзбекистон Республикаси ҳукумат портали.
13. www.lex.uz – Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси.
14. Adam Westbrook, Advice for Multimedia Journalists. E-book. – UK, London, 2010. www.adamwestbrook.co.uk
15. Зельдман Дж. Говорящая структура. Создание архитектуры с выразительностью текста. <http://www.webmascon.com>
16. Нильсен Я. 10 главных ошибок в веб-дизайне три года спустя. <http://www.webmascon.com>
17. Картер М. Современный дизайн газет. // <http://www.internews.ru/books/design/> 2003.
18. <http://www.innovativeinteractivity.com>
19. <http://www.journalism.co.uk>
20. <http://www.viewmagazine.net>

